

Информация об авторах:

Адилбек Турдалиев – **основной автор**, кандидат исторический наук, ассоциированный профессор, преподаватель области «Права», Атырауского инженерно-гуманитарного института, г. Атырау, Республики Казахстан

E-mail: adilbek_1963@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2906-991X>

Авторлар туралы ақпарат:

Адилбек Турдалиев – **негізгі автор**, тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Атырау инженерлік-гуманитарлық институтының «Құқық» саласының оқытушысы, Атырау қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: adilbek_1963@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2906-991X>

FTAMP 10.27.45
ӨОЖ 347.965.43

DOI 10.47649/vau.2022.v67.i4.15

У.Х. Идресова¹, Д.У. Айтмуханова¹, А.Т. Муханова^{1*}

¹Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті
Атырау қ., 060011, Қазақстан Республикасы

*e-mail: a.muhanova@asu.edu.kz

АЗАМАТТЫҚ ПРОЦЕСТЕГІ ҚОРҒАУШЫЛАР БОЙЫНША ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа.

Мақалада Қазақстан Республикасында құқық үстемдігін қамтамасыз ету және адам құқықтарын қорғау жүйесін іске асыру процесінде адвокаттар мен заң консультанттары қызметтерінің, бір-бірінен құқықтары мен міндеттерінің ерекшелі рөлі жазылған. Сонымен қатар, адвокаттар мен заң кеңесшілерінің шетелде (Жапония мемлекетінде) құқықтық мәртебесі мен құқықтық міндеттері. Жапония еліндегі ата заң Конституцияға енгізілген жаңа реформадағы өзгерістермен түзетулер, Жапонияда екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі Конституцияның шағын тарихи мәлімдеме мен құқықтық жүйенің қалыптасу кезеңдерін, ұқсастықтарын, құқық салаларының даму тарихын, адвокатура қызметінің құзыреттерін жетілдіру және адвокаттар туралы заң мен білікті қызметкері болу үшін біліктілік емтиханынан өту ережелерінен, тағылымдамадан, адвокат қызметтің мерзімді аттестаттаудан өту ережесінің негізгі талаптарын қарастыру сипатталады. Екі ел арасындағы адвокаттық қызметтің қазіргі таңдағы жағдайлары, дәстүрлі мәселелері, тарихи кезеңдері, сондай-ақ Жапонияда заңгерлерді даярлау жүйесіне өзгерістер енгізілген құқықтық реформаның жаңартылуы туралы көрсетілген. Мақала Жапония елінде кәсіби құқықтық көмек көрсететін мамандарының жылдары қарқынды дамып келе жатқан халықаралық қатынаста шетелдік адвокаттардың рөлі мен адвокаттар саны туралы көрсетіледі. Қоғамдық қатынастардың соның ішінде азаматтық қатынастардың туындау негіздері ретінде, азаматтық процесте өкіл бола алатын тұлғаның рөлі және Жапония елінің «өкіл» терминінің құқықтық ерекшеліктерінің рөлі, өзге де сот актілерінен туындайтын қамқоршылық пен қорғаншылық қатынастар және адвокаттық қызмет көрсетулер сондай-ақ тегін көрсетілетін қызмет түрлері мен сот процесіндегі медиатордың екі ел үшін алатын орны туралы баяндалған.

Негізгі сөздер: Конституция, заң көмекшісі, адвокатура, адвокаттық қызмет, тағылымдама, өкіл.

Кіріспе.

Әлемде әртүрлі құқықтық жүйелердің ортақ белгілері бар, бірақ олар өте аз және бір-біріне ұқсамайды. Шынында да, әр жүйе ұлттың қажеттіліктерін, мәдениеті мен дәстүрлерін бейнелейтіндіктен, әлемдік құқықтық жүйелер адамдардың өздері сияқты өзгермелі. Ата заң –

мемлекеттік басқарушы қатынастарымен қоса алғанда жариялы – билік институтын белгілейтін ереже ғана емес, сондай-ақ мемлекеттің қандай құндылықтарға басымдылық беріп оны сақтау керек екендігін айқындайтын басты құжат екені мәлім.

Конституция басты бағыттары мен мақсатын жүзеге асыруда қоғам мен мемлекеттің өсіп-өркендеуіне, адам құқығының тиісті деңгейде қорғалып тиісінше сақталуына, бірлік пен экономикалық және құқықтық жол ашатын басты кепіл болып есептеледі.

Мемлекет пен тарих атты қос ұғым бір-біріне алға дамуды көздемейді, өйткені тарих даму кезегінде ғасырлармен сараланып, келер уақытқа құқықтық дамудың бағдарын анықтайды. Еліміз Тәуелсіздік жолында 30 жыл қарсаңында құқықтық мемлекет және азаматтық қоғам сияқты қос ұғым қатар қалыптасып адами ресурстардың дамып қандай болсын қатынаста өз мүддесін қорғай білуі де құқықтық нормалардың жазылуында басты рөл атқарғанының дәлелді.

Қазақ қоғамының дәстүрге сай анықталған тарихы мен құқық саласы тығыз байланыста. XIX ғасырдың соңғы жылдарында Қазақстан аумағында адвокатура институтының қалыптасу тарихы өте күрделі. Осы 1867-1868 жылдар аралығындағы реформалар барысында ұлттық немесе діни ерекшеліктерді ескере отырып, нақты істерді шешкен билер соттары мен қазылар соттарының сақталуымен түсіндіріледі. Дауларды шешу кезінде билер соты әдеттегі құқық пен шариғат нормаларын, ал қазылар соты тек шариғат ережелерін басшылыққа алған болатын.

Көптеген зерттеуші ғалымдардың тұжырымдамалары бойынша, «Адвокат» терминінің өзі алғаш рет 1716 жылы Петрдің Әскери Жарғысында айтылған. Қазақстанда сот жүйесі 1886-1891 жылдар аралығында Түркістан мен дала аймақтарын басқарудың жаңадан бекітілген ережелеріне сәйкес құрылып, 1917-1991 жылдары аралығы «адвокатура қызметінің» даму процесінің бастамасы жүзеге асырылады.

Кеңестік кезеңде бұл «адвокат» терминін жеке және заңды тұлғаларға құқықтық көмек көрсету үшін алқаға біріктірілген кәсіби заңгерлермен түсіндірілген (құқықтық мәселелерді түсіндіру, келісімшарттар, шағымдар жасау, сотта өкілдік ету және т.с.с.), себебі іс жүзінде адвокаттар алқасы мамандардың кәсіптік негізде құқықтық көмек көрсететін жалғыз нысаны болып табылған. 1990 жылы тамызда Нью-Йоркте БҰҰ-ның VIII конгресінде адвокаттардың рөлі туралы негізгі ережелер қабылданып, қазіргі кезде ұлттық заңнаманы жасақтаудың құқықтық негізі болып табылып отыр [1].

Тарихи тұрғыда 18 ғасыр уақыты аралығында қонақ үйлер заң қызметтерін атқарып (Кудзуси) Эдо кезеңінде орнын таба бастады. Заңнама мен заң институттарын реформалау Жапония Үкіметінің Мэйдзи дәуіріндегі (1868-1912) Жапония мен Батыс державалары, соның ішінде Америка Құрама Штаттары мен Ұлыбритания арасында (1858-1869) қол қойылған шарттардың қайта қарау әрекетіндегі келісімдері Жапонияның сыртқы саудасын шетелдік келісімшарт державалары енгізген тарифтің қолайсыздығы болып табылды.

Осы жағдайды түсінген жапондықтар, өз заңдарын, соның ішінде заңдық кодекстерді жаңартқанға дейін шарттарды қайта қарауға мүмкіндіктерінің жоқтығын түсінген болатын. Мэйдзиді қалпына келтіруге дейінгі заң практикасының кемшіліктері адвокаттық кәсіптің болмауын танылды. 1872 жылы кәсіптік – сот жүйесінің (Шихо Шокуму Тейсе) «адвокат қызметін» ережелерін енгізгенімен, 1876 жылғы арнайы акт «адвокат ережелерінің» (Дэйген–Нин Кисоку) қабылдануы өкілеттіктердің мәртебесін анықтау болып табылды. Бұл ереже, адвокат қызметкерлерінің сотта клиенттердің мүдделерін қорғауға, арнайы мәртебесі мен артықшылықтарына ие болса да, прокуратураның қатаң қадағалау назарынан ажырай алмады. 1893 жылдары адвокаттарды заңдастыру арқылы заңгерлік кәсіпті ресми түрде реттеп, белгілеп «Адвокаттар туралы» алғашқы заң қабылданған уақытта өзіне көзделген, адвокаттардың

«өкілдік» жүйесіне шектеулер енгізді. 1933 жылы «Адвокаттар туралы» заңға өзгертулер енгізіліп, оған сәйкес адвокаттардың тәжірибесін арттырып, сот процессінде «өкілдік» етуі жүйесіне қойылған шектеулер алынып тасталды.

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі 1946 жылғы қабылданған, Жапон Конституциясы мемлекеттің ең жоғарғы заңды құжаты болып, сонымен қатар, бұл заңның негізгі мақсаты адам құқықтарын қорғау мен халықтың егемендігін жүзеге асыру болып табылды [2]. Жаңа Үкімет, жаңа Конституциямен Жапония өзінің құқықтық жүйесін жүйелі түрде реформалай бастады. Реформаторлардың мақсаты: біріншіден, жаңа империялық Үкіметтің күшін нығайту; екіншіден, құқықтық жүйені «модернизациялау» болды. Сонымен қатар, Жапон құқығы – мемлекеттің құқықтық жүйесін нығайтатын, ең алдымен құқықтық кодекстер мен заңдардың пайда болуын негіздеді. Бұған Германия мемлекетінің құқығы (Bürgerliches Gesetzbuch жобасы) негіз болса, екінші жақтан Жапонияның Азаматтық кодексіне үлгі Франция елінің құқықтық жүйесі әсер еткен [3]. Азаматтық кодексі Еңбек құқығы, Қылмыстық процесс, Конституциямен бірге пайда болды десе де болады [4], [5]. Осы жаңа құқықтық жүйеге, біраз жылдар аралықтан кейін Азаматтық іс жүргізу құқығы, Банкроттық құқық және Корпоративтік құқық нормативтік құқықтық актілері қабылданып заңды күшіне енді [6], [7].

Осы алты кодекстер мен заңдардың қабылдануы Жапон халықтары үшін заңгер мамандығының болашағына бірден бір себеп болған деп болжамдайды зерттеушілер. Бұл жаңа реформа заңгерлердің көбеюіне түрткі болды. Конституцияның ережелерінде, жапон азаматтарының жағдайларына бейімделген азаматтық-құқықтық жүйені қалыптастырған болатын. Осы себептерге байланысты, ғалымдар жапондық құқықтық жүйені, азаматтық құқықтың роман – германдық құқықтық жүйесінің ұрпағы деп санаған [8]. [9].

1995 жылы Қазақстан Республикасының Конституциясының 12,13,16 – бабтарында азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауға берілген мемлекеттік кепілдік (білікті заң көмегіне деген кепілдікті білдіреді), заңмен тыйым салынбаған барлық тәсілдермен қорғауға, әркімнің білікті заң көмегін алуға, ұсталған, тұтқындалған, қылмыс жасады деп айып тағылған әрбір адам сол ұсталған, тұтқындалған немесе айып тағылған кезден бастап адвокаттың (қорғаушының) көмегін пайдалануға құқылы деп белгіленген [3. – 3].

Алайда, 2022 жыл Еліміздің тарихында екінші рет өткізілген Конституцияға өзгерістер мен толықтырулар енгізу барысында жалпыхалықтық референдумда, Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» Қазақстан халқына Жолдауында: Президент өкілеттігін, оның қызметте болуына байланысты шектеулерді белгілеу туралы; Орталық сайлау комиссиясының төрағалары мен мүшелерінің саяси партиялардан шығуы, Есеп комитетінің, конституциялық кеңестің, Парламент Сенаты мен Мәжілісін қалыптастыру және оның функцияларын, республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетін жоғары аудиторлық палатаға айналдыру тәртібін, мәслихаттарды қалыптастыру тәртібін, Конституциялық сот құрып, оған азаматтардың өтініш білдіру мүмкіндігін, Бас прокурор мен адам құқықтары жөніндегі уәкіл, Конституцияда өлім жазасын жою туралы шешімді бекіту бойынша – адам құқықтарын қорғау жүйесін күшейту қажеттігін атап өтті [4. – 5].

Адвокатура жағдайы мен адвокаттың құқықтық мәртебесінің әртүрлі мемлекеттерде бірдей еместігі белгілі. Бұл тек қоғамдық ортада, елде және заңнамада қандай құқықтық жүйесіне, тұлғалардың құқықтары мен бостандықтарының қандай күйде екендігіне ғана емес, сондай-ақ мемлекеттің құқықтық жүйесі мен ұлттық дәстүрлерге және оның экономикасына да байланысты. Өйткені барлық қолданыстағы нормалардың талаптары бірдей болғанымен әрбір мемлекеттің заңдық тарихы жекеше дәстүріне және арнайы мәселелерімен ерекшеленеді.

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Адвокат (латын тілінен *advocates* – шақырылған; ағылшын тілінен *lawyer, barrister, advocate*) – сот төрелігінің сапасын арттыратын, мемлекеттік міндеттерді орындайтын, сонымен қатар айыпталушы мен сотталушылардың, жәбірленушілердің заңды мүдделерін қорғап, білдіруді жүзеге асыратын заңгер. Заңнамада «адвокаттар алқасы», «адвокатура», «адвокат» халықаралық терминдермен сәйкестендіріліп қатар келеді. XX ғасырдың көрнекті белгілі зерттеуші, заңгер, Е.В. Васковскийдің пікірі бойынша, адвокат – «қоғам қайраткері», адвокат кәсібі – «қоғамдық қызмет», ал адвокатура – «жариялық құқық институт» деп тұжырымдаған [5. – 6].

1893 жылы, Жапондықтар үшін адвокаттар кәсібінің ұғымы «Бэнгоши» адвокаттар туралы Заңның қабылдануымен осы уақытта пайда болды десек те болады. Бұл заң барлық қолданыстағы адвокаттарды адвокат етеді және егер ол ұлттық адвокаттар емтиханын тапсырса, заң ғылымдарының докторы дәрежесін алса, судья немесе прокурор болып жұмыс істесе немесе заң бакалавры дәрежесіне ие болса, ересек жапондық ер адам адвокат бола алады деген ұғыммен империялық университеттердің бірін қалаушы ретінде қалыптасқан. Жаңа заң сонымен қатар әр аудандық соттың юрисдикциясына сәйкес келетін адвокаттар алқасын «Бенгошикай» құратын болып бір ауыздан келісілген [6. – 4].

Егеменді Қазақстан тарихында алғаш рет қазақстандық адвокатураны ұйымдастырудың және оның қызметінің демократиялық қағидаттары, сондай-ақ адвокаттық қызметтің кепілдіктері 1997 жылғы 5 желтоқсанда қабылданған «Адвокаттық қызмет туралы» Қазақстан Республикасының заңы, 2018 жылғы 5 шілдеде «Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» Қазақстан Республикасында қабылданған адвокатура қызметін реттейтін негізгі құжат болып табылатын заңмен өзгертілді. Қабылданған заң, адвокаттар алқасы, адвокаттық кеңселер, заң консультациялары, адвокаттардың құқықтары мен міндеттері туралы барлық мәселелерді қамтыды.

Сонымен, Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінде барлық заңды тұлғалар коммерциялық және коммерциялық емес ұйымдарға бөлінеді (ҚР АҚ 34–б.1–т). Адвокатура, адвокаттар алқасының ұйымдық-құқықтық нысанында коммерциялық емес ұйымдарға жатады [10]. Коммерциялық емес ұйымдар, олар – мекемелер, қоғамдық бірлестіктер, акционерлік қоғамдар, тұтыну кооперативтері, қорлар, діни бірлестіктер. Сонымен қатар ол, мемлекет функциясының бір бөлігін орындайды, атап айтқанда, жалпы юрисдикция соттарында, әскери соттарда, қылмыстық немесе әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адамдардың мүдделерін қорғау және ұсыну түрінде құқық қорғау қызметін жүзеге асырады. Осыған байланысты олардың қызметі жария – құқықтық сипатта болады. Яғни, қазіргі таңда заңда екі термин қолданылады – «заң көмегі» және «заң қызметтері» [7. – 3].

Адвокаттық қызметтің маңызды міндеттерінің бірі – сот өкілдігі. Ежелгі әлем мемлекеттерінде ол әртүрлі дәрежеде дамыды: кейбір елдерде ол заңды өкілдікпен (Үндістан, мұсылман елдері) біріктірілсе, ал кейбір мемлекеттерде өкілдік етуге мүлдем рұқсат етілмеген. Өкілдік – азаматтық – құқықтық институттің саласы бола тұра, азаматтық процесте бұл термин көлемді, үлкен ерекшелікке ие болады десек артық болмайды. Соттағы өкілдікке байланысты бір адам (өкіл) процеске қатысу үшін қажетті барлық заңды әрекеттерді өкілдік берушінің атынан жасайды. Осы ретте өкіл қызметінің барлық салдары өкілдік берушіге ауысады. Азаматтық және әкімшілік сот ісін жүргізуде сенім білдірушінің өкілі ретінде қатысатын адвокаттың, сондай-ақ қылмыстық іс жүргізу, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша сенім білдірушінің өкілі немесе қорғаушысы ретіндегі адвокаттың өкілеттіктері Қазақстан Республикасының тиісті іс жүргізу заңнамасымен реттеледі [8. – 3].

Қазақстан Республикасында адвокат мәртебесін заңда көзделген мерзім шегінде тағылымдамадан және аттестаттаудан өткен, жоғары заң білімі бар мемлекет азаматы алуға құқылы. Тағылымдама кемінде бес жыл адвокаттық қызмет өтілі бар адвокаттың басшылығымен жүзеге асырылады. Тағылымдаманың ұзақтығы жарты жылда бір жылға дейінгі мерзімді құрайды. Тағылымдамадан ойдағыдай өткені туралы қорытынды адвокаттар алқасының төралқасы бекіткен күннен бастап үш жыл бойы жарамды болып саналады [9. – 5].

Яғни, мемлекетімізде адвокаттық қызметтің кәсіптік білімдері мен практикалық дағдыларын меңгеру мақсатында адвокаттар алқасымен тағылымдамадан өту туралы шарт жасасқан, жоғары заң білімі бар «Адвокаттық қызмет және заң көмегін көсету туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 38-бабының, 3-тармағына сәйкес, Қазақстан Республикасының азаматы адвокаттың тағылымдамадан өтушісі болып табылады.

Аттестаттау жарты жылда бір рет өткізіледі. Аттестаттау екі кезеңнен тұрады: 1) Қазақстан Республикасының заңнамасын білуін және адвокаттық қызметті жүзеге асыруға психологиялық дайындығын кешенді компьютерлік тестілеу; 2) қажетті көздерді пайдалана отырып, істің мән-жайларын талдау бойынша практикалық тапсырма.

Қазіргі таңда мемлекетімізде адвокаттардың жалпы саны 2012 жылдан 2022 жылдың статистикалық көрсеткіш бойынша адвокаттар санының жыл сайын арту үрдісі төмендегі аналитикалық талдаудан байқалады. Қазақстан Республикасының халық саны қазіргі уақытта 19 млн. 503 мың адам санын құрап тұр. Жыл сайынғы өсуін ескере отырып, адвокаттар саны 5 915 осы көрсеткішке пропорционалды түрде өсуде деп болжауға болады [10].

Жылдар бойынша адвокаттар саны

Адвокаттық қызмет өтілі бойынша бөлу адвокаттық.

Ескерту: дереккөз [10].

Daigennin (дайгеннин) – өкілдік. Әлемнің әртүрлі елдерінде соттағы «өкілдік» жүйесі әртүрлі жүзеге асырылады. Мысалы: өзге шет елдердің заңгерлеріне азаматтық процесте өкіл болуына тыйым салынған, шектелген немесе қатаң келісілген жағдайларда ғана рұқсат етілген. Ал Жапон мемлекетіндегі «өкілдік» терминін, 1872 жылғы Мэйдзидің жаңа үкіметі, «азаматтарды сотта дайгеннин ұсынуы керек» деген ережелерді қабылдау барысында қолданылады. «Бұл алғаш рет Жапония сот процессінде өзге тұлғаның атынан шығуға рұқсат етілген жағдай» деп. Қорғаушы болу үшін біліктілік жоқ, сондықтан қолданыстағы кудзуши жаңа атаққа ие болып, өздерінің салақ әрекеттерін жалғастыруда.

Ал Жапонияда «өкілдік» рөлін Әділет министрлігі мен жергілікті адвокаттар қауымдастығы жүзеге асырады. Дәлірек айтқанда, Бенгоши туралы заңының 72-бабында «Адвокаттық монополия» жүйесі басымға ие, яғни қарапайым сөзбен айтқанда, соттағы өкілдікті тек «бенгошилер» (білім беру бағдарламасы бойынша мемлекеттік аккредиттелген, жоғары заң білімі не заң мамандығы бойынша ғылыми дәрежесі бар адвокат мәртебесін алған қызметкер) жүзеге асыра алады. Жапониялық Бенгоши тек соттағы өкілдікке ғана емес, сонымен қатар мәмілелер бойынша жұмысқа да қолданады [11].

Адвокатурадағы ерлер мен әйелдердің саны. Ерлер мен әйелдердің саны.

Ескерту: дереккөз [11].

Бенгоши – Жапондық «Адвокат». Екінші дүние жүзілік соғыстан кейінгі Жаңа Конституцияның жарық көруі, 1949 жылы 1 қыркүйек «Адвокаттар туралы» «Нихон Бенгоши Ренгокай» заңының күшіне енуін жүзеге асырады. Сотта өкілдік ету, шектеулерінің күшін жою, түзетулер енгізілу туралы адвокаттар және адвокаттар алқасының қызметін, Жапония Әділет министрлігі мен JFBA адвокаттар қауымдастығының бақылауына алынады. Осы заңда адвокаттардың басты мақсаты, азаматтардың құқықтарын қорғау, әлеуметтік әділеттілікті, қоғамдық тәртіпті сақтау (2-бап, JFBA жарғысы) және міндеттерді адал орындау, адвокаттардың негізгі құндылықтары болып табылды.

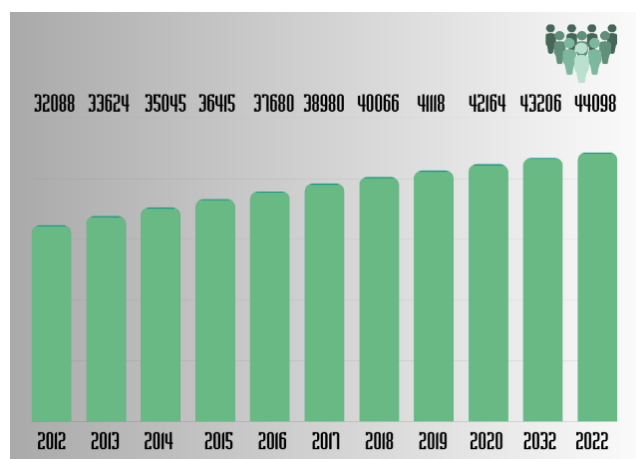
Бұл өзгеріс заңгерлер рөлінің тарихи өзгеруіне әкелді. Жапония Конституциясының 34 бабында «Ешбір адамды өзіне тағылған айыптар туралы дереу хабардар етпестен немесе бенгошидің тікелей артықшылығынсыз қамауға алуға және ұстауға болмайды; ол сондай-ақ дәлелді себепсіз ұсталмайды; кез келген адамның талабы бойынша мұндай іс оның қатысуымен және оның қорғаушысының қатысуымен ашық сот отырысында дереу қойылуы керек» деп көзделген. Сонымен қатар, осы заңның 3-бабының (1) тармағына сай – сот процестері, жанжалсыз істер, әкімшілік тексерулер, қарсылықтар туралы Бенгоши міндеттері

құрылған. Қайта қарау туралы, тараптың және мүдделі тараптардың өтініші бойынша немесе заң практикасы шеңберінде басқа да жалпы құқықтық әрекеттерді жүзеге асырады.

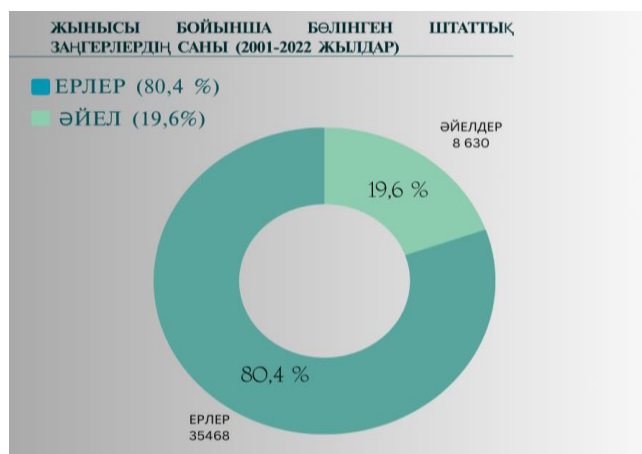
Сонымен қатар, Жапонияда заң мамандығына оқуға түсу үшін, ең алдымен заңгерлерге арналған кәсіби оқу бағдарламасын аяқтап, ең қиын емтихандардың бірі болып табылатын ұлттық адвокаттар емтиханын тапсырып және жылдық заңгерлер оқу курсына өтуі қажет. Ұлттық емтиханнан өткендер оқу курсына аяқтап, сот көмекшісі, прокурор немесе тәжірибелі адвокат болуға құқықтары бар. Заң мектептері сараланған әртүрлі нысанда білім берсе, тәжірибелі заңгерлерді оқыту жалпы оқу бағдарламасы негізінде жүзеге асырылған және бұл бағдарлама судья, прокурор және тәжірибелі адвокат болатындардың барлығына қолданылған. (Оны әдетте біріңғай оқыту жүйесі деп атайды) Бұл бірыңғай оқыту жүйесі, әлемдік судьяларды (судья мен прокурорларды) және тәжірибелі адвокаттарды оқытудың ескі жүйесімен біріктірілген, 1947 жылы заң факультетінің студенттерін даярлау жүйесі жүзеге асырылады. Осы ерекшеліктердің арқасында біріңғай оқыту жүйесі басқа елдермен салыстырғанда бірегей және Жапонияда жоғары бағаланған болатын.

2006 жылы бэнгошилар емтиханының талаптары тек екі кезеңнен тұратын жаңа реформа енгізіліп, емтихан төрт күн тәулік уақыты көрсетілген. Әр күн құқықтың жеке саласына арналып, емтиханның соңғы күні қорытынды тестпен аяқталған. Бірыңғай емтихан тапсырған түлектер бір жылдық тағылымдамадан өтіп, екі айдан кейін сот, прокуратура және адвокаттық білім беру мекемесінде жұмыс атқарып, алты айдан соң Жоғарғы Сот жанындағы ғылыми-зерттеу институтында дәріс оқып, бір жылдық оқуын аяқтағаннан кейін заңгер біліктілігін ала алады. Адвокат мәртебесін алу үшін үміткерлерге Жапон азаматтығы қажет емес және іліктілікке ие болғаннан кейін үміткерлер Федерацияда адвокат ретінде тіркелуі міндетті болып табылады. Дегенмен, Жапонияда емтихан тапсыру оңайға соқпайды, бұған негіз 1983 жылдың 1 тамызында Time журналы «Заңгерсіз жер» атты мақаласында Жапон елінде заңгерлердің жетіспеушілігі туралы жариялаған.

«Гайкокухо Джиму Бенгоши» – бұл термин тәжірибемен айналысуға құқығы бар Жапониядан басқа юрисдикциялардың заңдарына сәйкес заңгерлік қызмет көрсетуге рұқсат етілген, яғни тіркелген шетелдік заңгерлер. Олардың есімдері Әділет министрінің мақұлдауымен JFBA шетелдік заңгерлер тізіміне енгізіледі. Негізі Шетел заңгерлерінің Жапон елінде дамуы мен қалыптасу тарихы мен кезеңдері, ол бөлек қызықты тарих деседі болады.

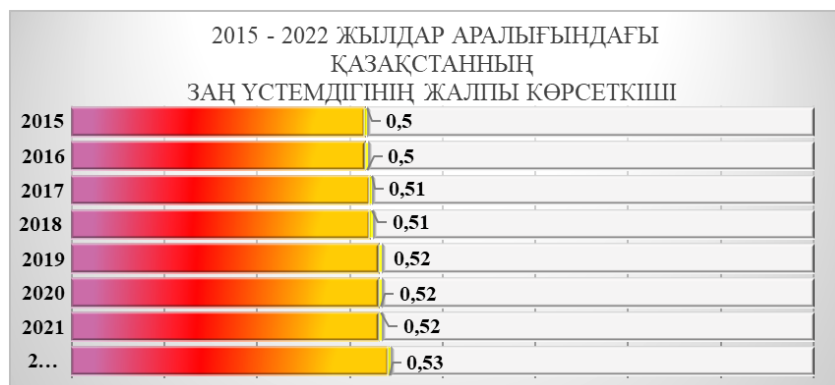
2022 ж. Жапон елінде ішкі заңгерлер қауымдастығы барлық құқықтары қорғалған

Ескерту: авторлармен бірлесе құрастырылған

Нәтижелер және оларды талқылау.

Осы мақалада талқыланған мәселелердің нәтижесіне келетін болсақ: екі елдің республикасы мен қоғамдық қатынастың, олардың дамуының бірегей функциясы мен көзқарастарын, экономикасы мен интеллектуалды өмірдің қалыпты құқықтық жағдайын ұйымдастырудың маңыздылығын негізгі заңы, Конституцияның айырмашылықтарының бірі ол, құрылымы жағынан: яғни, Республикамыздың ата заңы 9 тараудан, 98 баптан тұрса. Жапон елінің Конституциясы, XI тарау, 103 баптардан құрылған. Конституцияның қабылданған жылдары жағынан: Қазақстанның алғашқы конституциясы 1993 жылы 28 қаңтарда қабылданған болатын. Алайда қазіргі қолданыстағы Конституциясы 1995 жылы 30 тамызда бүкілхалықтық референдумда қабылданды. 2022 жылғы 5 маусымда «Қазақстан Республикасының Конституциясына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы Референдум өткізілгеннен кейін Қазақстан Конституциясына 33 бапқа 56 түзету енгізілді. Шығыс Еуропа мен Орталық Азияның жаһандық, өңірлік аналогтары мен табысы орташадан жоғары аналогтары арасында ауыса отырып, Қазақстанның 2022 жылғы рейтингін салыстыру қорытындысы бойынша, Қазақстан 140 елдің ішінде 65-ші орынға ие болды.

Дүниежүзілік Әділет жобасының жаңартулары.

Ескерту: дереккөз [12]

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі 1946 жылғы қабылданған, Жапон Конституциясына биыл 77 жыл толуда. Ерекшеліктері жағынан Жапон елінің Конституциясына 1947 жылы алғашқы және соңғы өзгертулер енгізілген. Яғни Жапон елінің ата заңы әлемдегі тұрақты Конституцияның бірі деп есептеледі. Мысалы: Үнді адвокатының Читранджали Неги мырзаның, зерттеу ғылыми жұмысы бойынша XIX ғасырдың соңғы жылдарында Жапония елі жазбаша Конституцияны қабылдаған Азия өңіріндегі алғашқы мемлекет және әлем бойынша 70 жылдан астам уақыт түзетулер енгізілмеген ең көне Конституция болып саналатыны туралы өз пікірмен бөліскен. Бұл пікірдің растығына орай 2022 жылы Жапония Дүниежүзілік Әділет жобасының Заң Үстемдігі индексында 140 елдің ішінде 16-шы орынға ие болды деп тұжырымдалған [12].

Дүниежүзілік Әділет жобасының жаңартулары.

Ескерту: дереккөз [12]

Заңгерлер – «әлеуметтік өмірдегі дәрігерлер» десек болады, өйткені олар қоғамда өмір сүретін барлық азаматтар мен азаматшалардың «оқиғалары» мен «даулары» үшін заң сарапшылары ретінде тиісті алдын алу немесе күресу әдістері мен шешімдерін ұсынатын тұлғалар.

Екі елде де азаматтық процесте өкілдік ете алатын тұлғаны анықтауға өзіндік көзқарас қалыптасқан. Қазақстанда азаматтық процесте Қазақстан Республикасы азаматтарының өкілдігін қамтамасыз етуге қызмет ететін заңгерлердің екі тобы: адвокаттар мен заң консультанттары жүзеге асыра алады.

«Адвокат» — жоғары заң білімі бар, адвокаттық қызметпен айналысуға лицензиясы бар, адвокаттар алқасының мүшесі болып табылатын және «Адвокаттық қызмет және заң көмегі» Қазақстан Республикасының Заңымен регламенттелетін адвокаттық қызмет шеңберінде кәсіби негізде заң көмегін көрсететін Қазақстан Республикасының азаматы.

«Заң консультанты» — жоғары заң білімі бар, заң мамандығы бойынша кемінде екі жыл жұмыс өтілі бар, аттестаттаудан өткен, заң консультанттары палатасының мүшесі болып табылатын және заң көмегін көрсететін жеке тұлға заң консультанты болып табылады.

Заңға сәйкес — заңда белгіленген тәртіппен адвокат мәртебесін және адвокаттық қызметпен айналысуға өкілеттік алған адам. Қылмыстық істер бойынша кәсіптік қорғауды адвокаттар ғана жүзеге асырады. Қазақстанда, Республикалық адвокаттар алқасы (РАА) коммерциялық емес, тәуелсіз, кәсіби, өзін-өзі басқаратын, өзін-өзі қаржыландыратын ұйым болып табылады.

Қазақстан адвокатурасын дамытудың 2022-2025 жылдарға арналған тұжырымдамасы қабылданды. «Жаңа Қазақстан – Жаңа адвокатура» тұжырымдамасы құжатында көзделген қағидаларының мақсаты — адвокаттардың тәуелсіздігін қамтамасыз ету, адвокаттардың іс жүргізу мәртебесін арттыру, адвокаттарға қатысты әлеуметтік және салықтық әділеттілік мәселелерін, адвокаттардың қоғамдық қызметті жүзеге асыратын барлық тұжырымдамада сот жүйесін реформалау бойынша коалициялық ұстанымын әзірлеу және ұсыну болып негізделген.

Жапондық адвокаттар қауымдастығы құрылған. Жапониямен қатар, Ресей Федерациясында, Германияда, Австрияда адвокаттар – міндетті мүшелік кезінде жария құқықтық мәртебесі бар коммерциялық емес ұйымдар болып табылған. Жапония заң шығарушысы адвокатура сот жүйесінің бөлігі болып табылатындығын, адвокаттар корпорациясы толығымен автономды және кез келген мемлекеттік органмен басқарылмайтындығын тікелей көрсетеді. Жапондық құқықтық жүйе бүгінде жергілікті жапондық және қытайлық ерекшеліктердің іргелі азаматтық және жалпы құқық құрылымдарының гибриді болып табылады. Тарихи аспектілер қазіргі уақытта да өзекті болып қала берсе де, жапон Заңы сонымен қатар соңғы екі онжылдықта үлкен реформалар мен өзгерістерге ұшыраған динамикалық жүйе болып табылады. Жапонияда адвокат мәртебесінсіз құқықтық мәселелер бойынша кеңес беру қылмыс болып табылады.

Біріккен Ұлттар Ұйымының соңғы деректеріне сәйкес, Қазақстанның қазіргі халқы 2023 жылғы 7 сәуір, жұма күнгі жағдай бойынша 19 395 600 адамды құрайды. Қазіргі уақытта Қазақстанда 2314 заң консультанттары, 497 адвокаттық кеңселер, 3106 қызметті жеке-дара жүзеге асыратындар, Адвокаттардың көпшілігі ер адамдар: 2233 әйел адам саны, ерлер саны 3683, Адвокаттарды жас ерекшеліктеріне қарай 30 жасқа дейін 225, 4447 30 жастан зейнеткерлік жасқа дейін, Адвокаттардың жартысынан көбі 5 жылдан 20 жылға дейін тәжірибесі 685 20 жылдан астам, 2038 5 жылға дейін өткен жылдарға қарағанда едәуір сандық мөлшері көтеріліп, адвокаттар саны көбейгенін көрсетеді.

Біріккен Ұлттар Ұйымының соңғы мәліметтеріне сәйкес, Жапонияның қазіргі халқы 2023 жылдың 7 сәуірі, жұма күнгі статистикалық көрсеткіш бойынша 125 411 089 адамды құрайды, 44 098 заңгер ретінде тіркелген 8 630 әйел адам саны, 35 466 ерлер саны 2022 Japan In-house Lawyers Association All Rights Reserved Бұл көрсеткіш Қазақстанға қарағанда бірнеше есе көп [13]. Әрине бұл жерде халық саны да рөл атқарады. Дегенмен, Қазақстанда 5 мыңға жуық адвокат жұмыс атқарады, олардың саны жыл сайын артып келеді, бірақ адвокаттық қызмет көрсететін заңгерлер әлі де жетіспейді. Қазіргі уақытта 4 мың азаматқа бір адвокаттан келеді. Бұл Еуропаға кірмейтін ТМД елдеріндегі ең төменгі көрсеткіші.

Қорытынды.

Осылайша, адвокаттық өзін-өзі басқаруды жіктеу үшін анықталған критерийлердің бір жағы олардың әртүрлілігін көрсетеді, екінші жағынан, ұлттық құқықтық жүйелердегі адвокаттық өзін-өзі басқару модельдерін ғылыми негізделген, тиімді жіктеуге мүмкіндік береді. Әрине, ұлттық құқықтық жүйелердегі адвокатураны ұйымдастыру модельдерінің жіктелуі әлемнің құқықтық картасының ауқымды панорамасын білдіретін және институт пен адвокатураны ұйымдастыру модельдерінің құқықтық, экономикалық, саяси, сондай-ақ жаһандану процестерімен өзара байланысын көрсететін тереңірек талдауды қажет етеді.

Жапон адвокатурасында адвокат мәртебесін беру және оның қызметін жүзеге асыру тәжірибесіндегі айырмашылықтарға тоқталсақ: адвокатура сот жүйесінің бөлігі болып табылады. Адвокатураның сот жүйесінің бөлігі ретінде қосылуы оларға судьяларды алмастыруға мүмкіндік береді, ал адвокат мәртебесін жоғалтпайды, бұл судьялардың

жетіспеушілігін өтеуге және соттарды босатуға көмектеседі; Жапониядағы адвокаттар заң қызметтерін көрсету монополияға ие. Жапонияда адвокатты заң көмегін көрсетуге жалғыз уәкіл ретінде бекітетін неғұрлым прогрессивті заңнама бар деген қорытынды жасауға болады.

Шынында да, әр жүйе ұлттың қажеттіліктерін, мәдениеті мен дәстүрлерін бейнелейтіндіктен, әлемнің құқықтық жүйелері адамдардың өздері сияқты өзгермелі.

Дүние жүзіндегі құқықтық жүйелерді жалпы екі негізгі түрге бөлуге болады: жалпы құқық және азаматтық құқық. Жалпы құқық елдерінде білмейтіндер үшін биліктің негізгі көзі сот қорытындылары түріндегі сот практикасы болып табылады, ал азаматтық құқық елдерінде кодификацияланған заңдар басым.

Сонымен қатар, жалпы құқық елдерінде судьялар төрешілер ретінде әрекет етеді, адвокаттың басшылығымен іс жүргізуге төрағалық етеді және тиісті құралдарды біршама икемді қолданады.

Екінші жағынан, азаматтық құқық елдерінде судьялар фактілерді тергеу, куәгерлерден жауап алу және кодификацияланған құқықты өз тұжырымдарына жалпы құқық елдеріне қарағанда біршама қатаңырақ қолдану арқылы орталық рөл атқарады.

Қоғамдық даулардың шешілуіндегі мүддені қорғаушылардың қызметі де құқықтық негізде жасақталады. Адвокаттық қызметпен айналысып құқықтық көмек көрсету үшін, оның ішінде тегін құқықтық көмек, құқықтық ақпараттар ұсыну, құқықтық кеңестер беру Қазақстандық заңгерлердің құқықтық нормаларға сәйкес басты мүдделері болып табылады. Кез келген Қазақстан Республикасының азаматы осы норма бойынша қандай да бір құқықтық көмекті алу үшін, дініне, әлеуметтік жағдайына қарамастан ата заңға сәйкес тиісті қызмет түрін ала алады. Салыстырмалы тұрғыда осы үдеріс Жапония елінде де ұқсастық құқықтық көмек ұсыну қалыптасқан. Жапон еңбек нарығындағы азаматтық, еңбек, отбасы, әкімшілік, қылмыстық қатынастар цифрландыру бағыты жоғары деңгейде дамыған. Процессуалдық және материалдық даулардың пайда болуы және зардап шеккен тұлғалардың болмауы ықтималдығы жоғары. Соған сәйкес даулардың туындау негізі цифрландыру бағытының арқасында бұл ситуацияның көбеюіне сотқа дейінгі дауларды келісім бітім, татуластыру рәсімдері тиісті деңгейде дамыған. Сол себепті арнайы мамандандырылған адвокаттар халықаралық деңгейдегі қатынастарды жасауға мүмкіндік жасалады. Бұл өз кезегінде заң саласындағы құқықтық көмек берудің сапасының жоғарылауына мүмкіндік береді. Өйткені неғұрлым арнайы заң мамандары сапалы қызмет көрсету арқылы, корпоративтік дауларды шешуге қатысуда жеңіске жету рейтингісі жоғары болса, соншалықты өз ақысын шарт бойынша алу мүмкіндігі жоғарылайды. Қай мемлекетте болсын адам құқықтары сол елдің құқықтық жүйесіне соттардың қызметіне, құқық қорғау органдарының қызметіне тікелей байланысты. Қазақстан Республикасының азаматтарына қазіргі таңда адамдардың мүдделерінің қорғалуы құқықтық сана мен құқықтық сауаптылықтың қалыптасуына тікелей байланысты. Бұл орайда соттың құқық қорғау органдарының қызметінің ашықтығын қалыптастыру, цифрландыру жүйесінің қолданылуы да маңызды рөл атқарады. Елімізде онлайн қызметкерлердің дамуы пандемиялық жағдайлардың белең алуы онлайн қызметтер алуына себебін тигізді. Соның ішінде заң кеңесін беру әлеуметтік арнайы бағдарламалар арқылы жүргізіледі. Мемлекеттік органдарға жүгіну олардың қызметін көру үшін арнайы сайттар арқылы халыққа онлайн қызмет көрсетулер ұсынылады. Яғни адвокат болу үшін арнайы біліктілік адвокаттық заңға сәйкестендірілу қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- 1 1716 жылғы Әскери жарғы. Процестерге немесе сот процестеріне қысқаша шолу [Электрондық ресурс] — URL: <http://adjudant.ru/regulations/1716-03.htm> (қаралу уақыты: 08.11.2022)
- 2 Law: land without lawyers. Available at: — URL: <https://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,921329,00.html> (accessed: 08.11.2022)
- 3 Қазақстан Республикасының Конституциясы. Өзгерістер мен толықтырулармен жұмыс істейді [Электрондық ресурс] — URL: <https://kodeksy-kz.com/konstitutsiya.htm> (қаралу уақыты: 21.11.2022)
- 4 Адвокатураның жай-күйі және азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау жөніндегі адвокаттардың 2022 жылғы қызметі туралы Ұлттық баяндама [Электрондық ресурс] — URL: <https://advokatura.kz/statistika> (қаралу уақыты: 12.11.2022)
- 5 Васьковский Е.В. Ұйымның адвокатураның: Тарихи-догматикалық зерттеу [Электрондық ресурс] — URL: <http://dlib.rsl.ru/01003932111> (қаралу уақыты: 12.11.2022)
- 6 Rabinowitz R.W. (1956). The Historical Development of the Japanese Bar. Harvard Law Review. — №70(1). — P. 61-81
- 7 Алдабергенова Н.А. Қазақстан Республикасындағы Адвокаттық қызмет және адвокатура. Оқулық. — 2021. — 89 б.
- 8 Қазақстан Республикасының Азаматтық іс жүргізу кодексі 2015 жылғы 31 қазандағы № 377-V ҚРЗ [Электрондық ресурс] — URL: https://kodeksy-kz.com/grazhdanskij_protssualnyj_kodeks.htm (қаралу уақыты: 12.11.2022)
- 9 Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы Қазақстан Республикасының Заңы. 38-бап. Адвокат көмекшілер мен тағылымдамадан өтушілер [Электрондық ресурс] — URL: https://kodeksy-kz.com/ob_advokatskoj_deyatelnosti_i_yuridicheskoy_pomowi/38.htm (қаралу уақыты: 09.11.2022)
- 10 Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы Қазақстан Республикасының Заңы. 40-бап [Электрондық ресурс] — URL: https://kodeksy-kz.com/ob_advokatskoj_deyatelnosti_i_yuridicheskoy_pomowi/40.htm (қаралу уақыты: 09.11.2022)
- 11 Chitrangali N. (2020) Japan: An Overview of Constitution&Judicial System. — 12 p.
- 12 Japan Federation of Bar Associations (JFBA). Available at: — URL: <https://www.nichibenren.or.jp/en> (accessed: 09.11.2022)
- 13 Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі [Электрондық ресурс] — URL: https://kodeksy-kz.com/grazhdanskij_kodeks/163.htm (қаралу уақыты: 05.10.2022)

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОКАЗАНИЯ УСЛУГ ПО ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВУ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация.

В статье подчеркивается особая роль деятельности адвокатов и юридических консультантов, прав и обязанностей друг друга в процессе реализации системы обеспечения верховенства права и защиты прав человека в Республике Казахстан. Также правовой статус и правовые обязанности адвокатов и юридических консультантов за рубежом (в государстве Японии). Поправки к Конституции с изменениями в новой реформе, внесенные в Конституцию первого закона в Японии, краткое историческое изложение Конституции второй мировой войны в Японии и основные положения о прохождении периодической аттестации адвокатской службы, стажировки, правил прохождения квалификационного экзамена для совершенствования этапов становления правовой системы, сходства, истории развития отраслей права, компетенций адвокатской деятельности и права об адвокатуре о рассмотрении требований. Освещаются современные условия, традиционные проблемы, исторические этапы адвокатской деятельности между двумя странами, а также обновление правовой реформы, в которой были внесены изменения в систему подготовки юристов в Японии. Описываются роли иностранных адвокатов и количество адвокатов в международных отношениях, динамично развивающихся за годы работы специалистов, оказывающих профессиональную правовую помощь в Японии. В качестве оснований возникновения общественных отношений, в том числе гражданских. Изложена роль лица, способного выступать представителем в гражданском процессе, и роль правовой специфики термина «представитель» и правоотношений опеки и попечительства, адвокатских услуг, вытекающих из иных судебных актов, а также виды бесплатных услуг и место медиатора в судебном процессе для обеих стран.

Ключевые слова: Конституция, помощник юриста, адвокатура, адвокатская деятельность, стажировка, представитель.

ACTUAL ISSUES OF PROVIDING SERVICES ON REPRESENTATION IN CIVIL PROCEEDINGS

Abstract.

The article emphasizes the special role of the activities of lawyers and legal consultants, the rights and obligations of each other in the process of implementing the system of ensuring the rule of law and protecting human rights in the Republic of Kazakhstan. Also, the legal status and legal obligations of lawyers and legal consultants abroad (in the state of Japan). Amendments to the Constitution with changes in the new reform, made to the Constitution of the first law in Japan, a brief historical summary of the Constitution of World War II in Japan, and the main provisions for passing the periodical examination of the bar, internship, rules for passing the qualification examination to improve the stages of formation of the legal system, similarities, the history of the development of branches of law, the competence of advocacy and the law of the bar on the consideration of claims. Modern conditions, traditional problems, historical stages of advocacy between the two countries are highlighted, as well as updating the legal reform, in which changes were made to the system of training lawyers in Japan. The role of foreign lawyers and the number of lawyers in international relations, dynamically developing over the years of work of specialists providing professional legal assistance in Japan, are described. As the basis for the emergence of social relations, including civil ones. The role of a person capable of acting as a representative in civil proceedings, and the role of the legal specifics of the term "representative" and the legal relationship of guardianship and guardianship, and lawyer services arising from other judicial acts, as well as the types of free services and the place of the mediator in the judicial process for both countries are outlined.

Key words: constitution, paralegal, advocacy, advocacy, internship, representative.

REFERENCES

- 1 1716 жылғы Әскери жарғы. [Military Charter of 1716]. Prosesterge nemese sot prosesterine qysqasha şolu. Available at: — URL: <http://adjudant.ru/regulations/1716-03.htm> [in Kazakh] (accessed: 08.11.2022)
- 2 Law: land without lawyers. Available at: — URL: <https://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,921329,00.html> [in English] (accessed: 08.11.2022)
- 3 Qazaqstan Respublikasynyñ Konstitusiasy. [Constitution of the Republic of Kazakhstan]. Özgerister men tolyqtyrularmen jumys isteidi. Available at: — URL: <https://kodeksy-kz.com/konstitutsiya.htm> [in Kazakh] (accessed: 21.11.2022)
- 4 Advokaturanyñ jai-küii және azamattardyñ qūyqtary men bostandyqtaryn qorǵau jónindeǵı advokattardyñ 2022 жылғы qyzmeti turaly Ǫlttyq baıandama. [National report on the state of advocacy and the activities of advocates for the protection of rights and freedoms of citizens in 2022]. Available at: — URL: <https://advokatura.kz/statistika> [in Kazakh] (accessed: 12.11.2022)
- 5 Vaskovskiy E.V. «Ǫiymnyñ advokaturasy: Tarihi-dogmatikalıyq zertteu». [Organizational advocacy: A historical and dogmatic study]. Available at: — URL: <http://dlib.rsl.ru/01003932111> [in Kazakh] (accessed: 12.11.2022)
- 6 Rabinowitz R.W. (1956). The Historical Development of the Japanese Bar. Harvard Law Review. №70(1). P. 61-81 [in English]
- 7 Aldabergenova N.A. Qazaqstan Respublikasyndaǵy Advokattyq qyzmet және advokatura. [Legal service and advocacy in the Republic of Kazakhstan]. Oqulyq. 2021. 89 p. [in Kazakh]
- 8 Qazaqstan Respublikasynyñ Azamattyq is júrgizu kodeksı 2015 жылғы 31 qazandaǵy. [Civil Procedure Code of the Republic of Kazakhstan dated October 31, 2015] № 377-V QRZ. Available at: — URL: https://kodeksy-kz.com/grazhdanskij_protseessualnyj_kodeks.htm [in Kazakh] (accessed: 12.11.2022)
- 9 Advokattyq qyzmet және zañ kömegi turaly Qazaqstan Respublikasynyñ Zañy. [Law of the Republic of Kazakhstan on advocacy and legal assistance]. 38-bap. Advokat kömekşiler men taǵylymdamadan ötuşiler. Available at: — URL: https://kodeksy-kz.com/ob_advokatskoj_deyatelnosti_i_yuridicheskoj_pomowi/38.htm [in Kazakh] (accessed: 09.11.2022)
- 10 Advokattyq qyzmet және zañ kömegi turaly Qazaqstan Respublikasynyñ Zañy. [Law of the Republic of Kazakhstan on advocacy and legal assistance]. 40-bap. Available at: — URL: — [URL:https://kodeksy-kz.com/ob_advokatskoj_deyatelnosti_i_yuridicheskoj_pomowi/40.htm](https://kodeksy-kz.com/ob_advokatskoj_deyatelnosti_i_yuridicheskoj_pomowi/40.htm) [in Kazakh] (accessed: 09.11.2022)
- 11 Chitrantjani N. (2020) Japan: An Overview of Constitution&Judicial System. 12 p. [in English]

12 Japan Federation of Bar Associations (JFBA). Available at: — URL: <https://www.nichibenren.or.jp/en> [in English] (accessed: 09.11.2022)

13 Qazaqstan Respublikasynyñ Azamattyq kodeksi. [Citizenship of the Republic of Kazakhstan code]. Available at: — URL: https://kodeksy-kz.com/grazhdanskij_kodeks/163.htm [in Kazakh] (accessed: 05.10.2022)

Information about authors:

Uzdik Idresova – candidate of historical sciences, head of the Department of “Civil Law disciplines”, Kh. Dosmukhamedov Atyrau University, Atyrau, Republic of Kazakhstan

E-mail: u.idresova@asu.edu.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9396-660X>

Didar Aitmukhanov – master of law, senior lecturer of the Department of “Civil legal disciplines”, Kh. Dosmukhamedov Atyrau University, Atyrau, Republic of Kazakhstan

E-mail: d.aitmukhanova@asu.edu.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0803-063X>

Ademi Mukhanova – **corresponding author**, master of law, senior lecturer of the Department of “Civil legal disciplines”, Kh. Dosmukhamedov Atyrau University, Atyrau, Republic of Kazakhstan

E-mail: adema1986@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3973-7339>

Информация об авторах:

Уздик Идресова – кандидат исторических наук, заведующий кафедрой «Гражданско-правовых дисциплин», Атырауский университет имени Х.Досмухамедова, г. Атырау, Республика Казахстан

E-mail: u.idresova@asu.edu.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9396-660X>

Дидар Айтмаханов – магистр юридических наук, старший преподаватель кафедры «Гражданско-правовые дисциплины», Атырауский университет имени Х.Досмухамедова, г. Атырау, Республика Казахстан

E-mail: d.aitmukhanova@asu.edu.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0803-063X>

Адеми Муханова – **основной автор**, магистр юридических наук, старший преподаватель кафедры «Гражданско-правовой дисциплины», Атырауский университет имени Х.Досмухамедова, г. Атырау, Республика Казахстан

e-mail: adema1986@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3973-7339>

Автор туралы ақпарат:

Уздик Идресова – тарих ғылымының кандидаты, «Азаматтық-құқықтық пәндер» кафедрасының меңгерушісі, Х.Досмухамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: u.idresova@asu.edu.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9396-660X>

Дидар Айтмаханов – заң ғылымдарының магистрі, «Азаматтық құқықтық пәндер» кафедрасының аға оқытушысы, Х.Досмухамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: d.aitmukhanova@asu.edu.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0803-063X>

Адеми Мұханова – **негізгі автор**, заң ғылымдарының магистрі, «Азаматтық құқықтық пәндер» кафедрасының аға оқытушысы, Х.Досмухамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: adema1986@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3973-7339>